
AK PARTİ: “MUHAFAZAKÂR DEMOKRASİ” İLE MİLLİYETÇİ- MUHAFAZAKÂRLIK ARASINDA

*

*Murat Yılmaz**

ÖZET

1990 sonrası Türkiye'sinde yaşanan sorunlar karşısında, geleneksel siyasi parti ve resmi kurumların çözüm üretemeyişi, üstelik her sahada dönemin etkin aktörü Demirel'in deyişle "rutin dışı"na çıkan uygulamaları sonucunda 3 Kasım 2002 seçimlerinde, Birikim dergisinin ifadesiyle "muhafazakâr demokrat inkılap" meydana geldi.

Potansiyel toplumsal muhalefetin olağanüstü yaygınlaştığı bu süreçten AK Parti'nin bir iktidar çıkarmayı başardığı görülmektedir; ancak, Partinin Cumhuriyet tarihinin yeni bir dönemini başlatacak bir iktidar çıkarması, ciddî ve sistematik bir çalışmaya ihtiyaç göstermektedir. AK Parti, kendisini üreten tarihî geleneğin, duyarlılıkların ve taleplerin bilincinde olur, kendisinden önceki siyasî seleflerinin hatalarını tekrarlamaz ve güvenilir bir siyasî parti imajını vermeyi başarır, hem kendisine umut bağlayan yığınların ve içinden çıktığı kesimlerin, hem de ülkenin geleceğini belirleyecek bir konuma ulaşabilir. Esasen AK Parti, bu istikamette küçümsenemeyecek bir başarı kazanmış durumdadır. Bugün itibarıyla AK Parti hükümetlerinin, Türkiye'nin gördüğü en demokratik hükümetler olduğunu söyleyebiliriz.

Anahtar Kelimeler; Ak Parti, Fazilet Partisi, 3 Kasım 2002 seçimleri, R.Tayyip Erdoğan

* Dr., Siyasetbilimci

GİRİŞ

Önce Adalet ve Kalkınma Partisi’nin kuruluş sürecini ele alarak; AK Parti’nin Türk siyasi hayatında varolan hangi geleneği temsil ettiğine ve bu geleneğin hangi tabana dayandığına bakalım. AK Parti’nin kuruluşuna yol açan gelişmeler, Refah Partisi içinde yaşanan bir ayrışmanın sonucuydu. Refah Partisi lideri Necmettin Erbakan ve onunla hareket eden grubun, partiye verdiği istikametten memnun olmayan bir grup milletvekili, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın etrafında “yenilikçiler” olarak adlandırılan bir hareket oluşturdu. Yeni kurulan Fazilet Partisi’nin başına Erdoğan’ın getirilmesini isteyen Yenilikçi Hareket, Erbakan engelini takıldı. Bu arada Erdoğan’ın Siirt’te okuduğu bir şiir dolayısıyla 1 yıl hapis cezası almasıyla, siyasetten men edildiği bir döneme girildi. Erdoğan, hapse girerken, Yenilikçiler, Fazilet Partisi içinde mücadeleye devam ettiler. Erbakan’ın ve Milli Görüş geleneğinin “ak saçlılarının” adayı Recai Kutan’ın karşısına, Bülent Arınç’ın çekilmesiyle Abdullah Gül yenilikçilerin müşterek adayı olarak çıktı. Diğer siyasi partilere nispetle, gerçekten medeni ve demokrat geçen seçimde, yenilikçiler 633’e karşı 521 oyla kaybettiler. Gelenekçiler bu noktada bir hata yaparak, genel başkanlık dışında karar organlarında da blok listede ısrar ederek, yenilikçileri parti karar organlarından tamamen dışladılar. Böylece yenilikçiler ne yapacaklarını tartışırken, Fazilet Partisi Refah Partisi’nin devamı olduğu gerekçesiyle kapatıldı. Böylece yenilikçi hareketin önü açılmış oldu. Bu çalışmada, bu hareketin muhafazakârlık ilişkisi çerçevesinde bir değerlendirilmesi yer almaktadır. “Muhafazakâr demokrasi” ve bu konu etrafındaki tartışmalara girilmemiştir.

Refah Partisi ve Fazilet Partisi içinde bu gelişmeler olurken, Türkiye büyük bir iktisadi ve siyasi kriz yaşıyordu. Geleneksel merkez partiler, bu krizin müsebbipleri olarak çökerken, merkez partilerin lider sultanı altında kendilerini yenilemesi mümkün olmadı. Bu vadede, yenilik arayışında olan merkez partilerden bazı milletvekilleri ve mahalli siyasetçiler de Yenilikçi Harekete katıldı. Böylece Yenilikçi Hareket, sadece Milli Görüş geleneğinden gelenlerin arayışı olmakla kalmadı, Türkiye’nin yenilenme ve demokrasi arayışının taşıyıcısı bir harekete dönüştü. Tayyip Erdoğan’ın liderliğinde yürütülen partileşme çalışmaları, 1 Ağustos 2001’de Afyon’da yapılan toplantıyı takiben, geniş toplumsal ve siyasal yelpazeden isimlerin teşkil ettiği 121 kişilik Kurucular Kuruluyla 14 Ağustos 2001’de sonuçlandırıldı. AK Parti, çeşitli partilerden milletvekillerinden oluşan bir grupla TBMM’nin 21. yasama dönemi faaliyetlerine katıldı. Bülent Arınç’ın Parti Grup Başkanlığı yaptıği bu dönemde, AK Parti gerek Meclis içinde gerek dışında yenilenme, reform ve demokratik-

leşme misyonunu taşıyabilecek siyasi parti olduğunu gösterecek bir performans sergiledi. AK Parti, 3 Kasım 2002'deki erken genel seçimlere giderken kamuoyunda yükselen desteğine, rağmen bir çok anti-demokratik engellemeyle karşılaştı. Kapatılma tehdidinden, genel başkan Recep Tayyip Erdoğan'ın milletvekili seçimlerine girememesi ve hatta seçimleri kazansa bile hükümet kurma hakkının AK Partiye verilmeyeceği iddiaları gibi...Bir kısım medyanın aleyhteki ağır yayınlarına rağmen, AK Parti'nin sandıktan %34 oyla birinci parti olarak çıkması engellenemedi. AK Parti seçimlerdeki bu başarısıyla, sadece bir lider partisi olmadığını da göstermiş oldu. Peki ama AK Partiyi kuruluşundan 14 ay sonra iktidara getiren dinamikler neydi? AK Parti Türkiye halkının hangi talebine cevap veriyordu? Kurulduğu dönemin 39.partisi olan AK Partiyi, kurulmuş diğer partilerden ayıran neydi? AK Parti hangi siyasi/sosyal geleneğe ve tabana oturuyordu? Şimdi bu soruları cevaplamaya çalışalım.

AK PARTİ'NİN TABANI VE "GELENEĞİ"

AK Parti, siyaset sahnesinde belirginleşmeye başladığı yeni oluşum günlerinden seçime kadar, azımsanmayacak bir vatandaş topluluğu için bir umut ışığı olmaya başlamıştır. Bu ışık, partinin liderinin sahip olduğu karizmanın yanında, alternatiflerinin çekici bir seçeneği ifade etmediklerine dair yaygın bir toplumsal kanaatten de kaynaklanmaktadır. Özellikle Türkiye'nin içinden çıktığı "kriz" veya başka bir tespitle "çöküş" ortamı, bu umudu daha da belirginleştirmektedir. Bu yönüyle partinin ortaya çıktığı ortam, yaygın ve genel bir hoşnutsuzluğun, sessiz ama güçlü bir toplumsal tepkinin ve siyasi bir çıkış arayışının damgasını vurduğu; yakın tarihimizde benzerini 1930 Serbest Fırka ve 1946 Demokrat Parti yıllarında gördüğümüze bir çok yönden benzer bir siyasî atmosferi ifade etmektedir. Sosyo-ekonomik tabanı bakımından da AK Parti, önemli ölçüde bu iki eski partinin seçmen kitlesini oluşturan sosyolojik dokuya ve siyasî geleneğe dayanmaktadır.

Türkiye siyasî tarihi, ekonomik ve sınıfsal tabanları birbirine zıt iki ana siyasî akımın mücadelesinin tarihi şeklinde okunabilir. Şerif Mardin'in "merkez" ile "çevre" olarak kavramsallaştırdığı bu iki ana gücün mücadelesinde AK Parti'nin yerini nerde aramız gerektiği açıktır. Bu kavramsallaştırmayı Emre Kongar "devletçi-seçkinci" kesimle "gelenekçi-liberal" kesim arasındaki mücadele; İdris Küçükömer ise "batıcı-laik" kesimle "doğucu-İslamcı" kesim arasındaki mücadele olarak ifade etmektedir. AK Parti'nin, İttihat Terakki'den bu yana iktidarı elinde bulunduran, Kâzım Berzeg'in "eski sınıf" olarak tanımladığı ayrıcalıklı kesimlerin dışında veya vesayeti altında kalan toplum kesimlerinin temsilcilerinden veya sözcülerinden biri olma konumundadır.

Başka bir deyişle AK Parti’nin ister istemez içinde yer aldığı gelenek, asker ve sivil bürokrasi ile onlarla organik ilişki içinde bulunan iş dünyası, medya ve “ilmiye”den oluşan “devletçi-seçkin” kesimin dışında kalan tüm toplum kesimlerini içine alabilecek geniş bir yelpazeyi ifade etmektedir. Bu anlamda DP’den AK Parti’ye çevre partilerini hedef haline getiren, bu partilerin, “merkez”in elinde tuttuğu ayrıcalıkları toplumun kalanıyla paylaşması talebinin siyasî ifade araçları olmalarıdır ve son olarak AK Parti’nin de akla gelebilecek her yolla engellenmeye çalışılmasının anlamı budur.

TABANIN VE GELENEĞİN KISA TARİHİ

1946’dan sonra Türk siyasi hayatı, ana hatlarıyla bürokratik muhafazakârlarla orta sınıfların muhafazakârlığı arasındaki mücadeleyle geçmiştir. Gelecekte Cumhuriyet burjuvazisinin, 1970’lere kadar bürokratik muhafazakârları ve onların siyasi temsilcisi CHP’yi desteklemiş olması, taşra burjuvazisinin desteklediği DP ve AP’nin, geniş kitlelerce orta sınıfların partileri olarak kabul edilmesini kolaylaştırmıştır. 1950’den sonra sanayi, tarım, ulaştırma ve ticarete yaşanan hızlı ve büyük değişim, bürokratik muhafazakâr elitleri fevkalade rahatsız etmiştir. Bu rahatsızlık bürokrat elitin, halk üzerindeki kontrol ve iktidarlarını kaybetmesinden kaynaklanmaktadır. Bu rahatsızlık, 27 Mayıs 1960 askeri darbesine, bürokratların seçilmişlerin iktidarlarını paylaşacakları 1961 Anayasasına ve iktisadi gelişmelerin kontrol altına alınacağı planlama uygulamalarına yol açacaktır. AP ise bürokratik elitte siyasi alanda açık bir çatışmaya girmeden kültürel sahada sembolik, iktisadi alanda önemli mücadelelerde bulunacaktır. Ancak AP de yeni burjuvazi içindeki farklılaşmayı ve iktisadi gelişmelere intibak edemeyen esnaf ve zanaatkârı içine alacak bir hegemonyayı kuramadığı gibi, üstelik bu kesimin temsilcilerini de dışlayacaktır. Bunun neticesinde TOBB içindeki mücadeleyi takiben Necmettin Erbakan ve arkadaşları, Milli Nizam Partisini kurdular. Daha sonra da Ferruh Bozbeyle ve arkadaşları AP’den koparak Demokratik Partiyi kurdular. Bu gelişmelerden önce, 27 Mayıs sonrası ilk Meclis’inde bir AP’li milletvekilinin, 19 Mayıs törenlerindeki kız öğrencilerin kıyafetini eleştirmesi üzerine, Partiden derhal ihraç edilmesi muhafazakârlığın siyaseten bir varlık göstermesinin ne kadar zor olduğunu göstermesi bakımından çok önemlidir. AP’nin bu zorluğu aşamaması, daha sonra önemli gelişmeler doğuracak, yeni siyasi aktörlerin ortaya çıkmasına yol açacaktır.

1970’ler boyunca AP ve Süleyman Demirel, kuramadığı ideolojik hegemonyayı, selefi DP’yi hatırlatacak tarzda anti-komünizm, otoriterlik ve milliyetçilik vurgusuyla sağı patronajı altına alarak kurmak stratejisini izledi. Stratejinin diğer ayağı da sola karşı, bürokratik elitlerle ittifakın yolunu aç-

maktı. Bu güzergâhı, sadece siyasetçiler değil, muhafazakâr aydınlar da kullanmıştır. Türk muhafazakârlığının 1950'lerdeki en önemli dergilerinden *Türk Düşüncesi* dergisinin macerası bunun tipik bir örneğidir. Bu stratejiye, 12 Eylül ve sonrası dönemde ANAP ve DYP, hatta bir ara RP de başvuracaktır. 12 Eylül sonrası Turgut Özal ve ANAP, özellikle iktisadi liberalizm ve kısmen de siyasi liberalizm istikametinde reformlar yaparak bürokratik elitin iktidar sahasını iyice daralttı. Buna dünyada esen liberalizm dalgası yardım ederken, silahlı bir şiddet hareketine dönüşen Kürt sorunu etrafında, 12 Eylülün mirası olan otoriter milli güvenlik rejimi, bu dalgayı tersine döndürdü.

1990 sonrası Türkiye'sinde yaşanan sorunlar karşısında, geleneksel siyasi parti ve resmi kurumların çözüm üretemeyişi, üstelik her sahada dönemin etkin aktörü Demirel'in deyişiyle "rutin dışı"na çıkan uygulamaları sonucunda 3 Kasım 2002 seçimlerinde, Birikim dergisinin ifadesiyle "muhafazakâr demokrat inkılap" meydana geldi.

Potansiyel toplumsal muhalefetin olağanüstü yaygınlaştığı bu süreçten AK Parti'nin bir iktidar çıkarmayı başardığı görülmektedir; ancak, Partinin Cumhuriyet tarihinin yeni bir dönemini başlatacak bir iktidar çıkarması, ciddi ve sistematik bir çalışmaya ihtiyaç göstermektedir. AK Parti, kendisini üreten tarihî geleneğin, duyarlılıkların ve taleplerin bilincinde olur, kendisinden önceki siyasî seleflerinin hatalarını tekrarlamaz ve güvenilir bir siyasî parti imajını vermeyi başarır, hem kendisine umut bağlayan yığınların ve içinden çıktığı kesimlerin, hem de ülkenin geleceğini belirleyecek bir konuma ulaşabilir. Esasen AK Parti, bu istikamette küçümsenemeyecek bir başarı kazanmış durumdadır. Bugün itibarıyla AK Parti hükümetlerinin, Türkiye'nin gördüğü en demokratik hükümetler olduğunu söyleyebiliriz.

AK PARTİ'NİN İMKAN VE ZORLUKLARI

AK Parti ise siyasi hayatta ilk defa bu kadar net bir şekilde muhafazakâr kimlikle yer alan bir parti olarak zorluklar ve daha önce kullanılmamış imkanlarla karşı karşıya. Zorluk şurada: Türkiye'de muhafazakârlık siyasi alanda değil, kültürel alanda, elitler tarafından ve derli toplu denemeyecek bir şekilde ortaya konmuş durumda. Buradan kalkarak siyasi ve kitlesele bir muhafazakâr fikiryat oluşturmak ciddi ve uzun bir mesai istiyor. İkincisi, bu inşa sürecinde her restorasyon döneminde görülebilecek rijit tavır ve sözlere ne ölçüde tahammül gösterilebilecek? Son zamanlarda olup bitenlere bakıldığında, hem Türkiye kamuoyunun hem de AK Parti'nin bu soruya ne ölçüde olumlu bir cevap verebileceği şüpheli görünüyor. İmkanlara gelince, ideolojilerin gerileyip din ve etnik kimlik politikalarının yükseldiği Türkiye ve dünya şartlarında, demokrat, milli-

yetçiliğe savrulmayan bir muhafazakârlık, bu akımları törpüleyerek, kitlelerin temsil probleminin aşılmasına yardımcı olabilir. AK Parti bu siyasi kimliği inşa edebilirse, rakiplerine de kendilerini yenilemek için bir emsal teşkil edebilir. Bunu başaramayan bir AK Parti'nin kaderi ise, muhafazakârlık adına milliyetçi, devletlu ve otoriter bir çizgiye savrulmak olsa da, bürokratik muhafazakârlara kendini beğendirmesi mümkün olmayacaktır. Muhafazakâr partilerin daha önce kullandığı bu güzergaha AK Parti'nin girmemesi, Türk sağının çoğulcu demokrasiden uzak çoğunlukçu demokrat geçmişiyle hesaplaşılmasıyla sağlanabilir. Bu yapılabilirse, Avrupa Birliği perspektifinin kaybedilmesi veya dramatik başka başarısızlık ihtimalleri karşısında bile kalıcı bir parti olacağı anlaşılan AK Parti'nin "gelen"e nasıl bir "ek" yaparak "muhafazakâr demokrat" geleneği icat ettiği görülebilecektir. Burada "muhafazakâr demokrasi" kavramı ilmi olmasa da, siyasi bir anlam taşımaktadır.

AK Parti, 3 Kasım 2002 seçimlerinden sonra, adeta “sessiz bir devrim hükümeti” gibi çalışmıştı. Bu devrim, bürokrasinin hâkimiyetinde memleket kaynaklarının demokratik olmayan, devletçilik sayesinde de piyasa rasyosunun icap ettirdiği verimlilikten uzak bir şekilde kullanılmasına dayanan eski rejimin tasfiyesidir. Eski rejimin tasfiye oluşu, eski rejimi meşrulaştıran ideolojinin de hegemonyasını kaybetmesidir. AK parti, bu devrimi gerçekleştirebildiği ölçüde muktedir olmaktadır. Resmi ideolojinin yerini alacak hegemonya ise demokrasi, insan hakları, piyasa ekonomisi ve hukuk devletinin çizdiği koordinatlarda oluşmaktadır. Sadece AK Parti değil, Türkiye’de muhalif muvafık bütün hareketler bu değişimden etkilenmektedir. Büyük bir kesim yeni duruma intibak edecek değişikliklere intibak ederken, küçük ama eski rejim sahibi etkin bir kesim de bu değişime direnmektedir. Bu kesim bürokraside, yargıda, medyada ve sermayede örgütlenmiş bir güç olduğu için, ağırlıklarından daha etkin bir şekilde direnmektedir. Bu meyanda AK Parti’nin kendi değişimini de ifade eden “muhafazakâr demokrasi” kavramlaştırması akla gelmektedir. Muhafazakâr demokrasinin, yeni hegemonik ideoloji olması beklentisi gerçekleşmedi. AK Parti, bu kavramlaştırmanın arkasını getirmedi. Bu durum, AK Parti’nin ideolojik olarak net olmadığı gibi tartışmayı tetikleyeceği için, bir kriz konjonktüründe partiyi zor durumda bırakabilecektir. AK Parti’nin muhafazakâr demokrasiyi yukarıdaki koordinatlarda ete kemiğe büründürmemesi, kendisi için bir handikap yaratmıştır.

3 KASIM SEÇİMLERİNİN İRADESİ VE “MUHAFAZAKÂR DEMOKRASİ”

Bu dış politikanın iç politikadaki yansıması ise 3 Kasım seçimleriyle başlayan tasfiyenin devam ettirilmesi, Avrupa Birliği uyum sürecinin mevzuat ve

uygulama düzeyinde ısrarla takip edilmesi; ekonomide yapısal reformlar, özelleştirme ve yabancı sermayenin Türkiye'ye gelişinin mutlaka temin edilmesidir. Bunun için IMF ile yeniden anlaşılması elzemdir. Bütün bunlar, AK Partinin ardındaki burjuvazinin ve orta sınıfların taleplerini yansıtmaktadır. AK Parti, bu politikayı "muhafazakâr demokrasi" ideolojisiyle, hegemonik bir projeye dönüştürmeyi başaramamıştır. 2004 Ocak ayında bu istikamette yapılan ve kendi alanında Türkiye'de bir ilk olan Uluslararası Muhafazakâr Demokrasi Sempozyumu'nun, devam ettirilmemesi bu bakımdan manidardır. AK Partiyi, diğerlerinden farklılaştıran bu rengidir ve bu rengini tebarüz ettirmedikçe, daha önce merkez sağın diğer partilerinin düştüğü milliyetçi- muhafazakâr kulvara düşmekten kurtulamayacaktır. Milliyetçi- muhafazakâr kulvar ise ne AK Partinin üzerinde yükseldiği iç dinamiklere ne de dış dinamiklere uygundur. AK Partinin istikrarlı bir çizgide olduğunu ve partileştiğini gösterebileceği alan, özgürlükçü ve liberal "muhafazakâr demokrasi" projesinde göstereceği kararlılıktır. Aksi halde AK Parti, kendisine güç veren dinamiklerden uzaklaşmış ve Türkiye'deki değişimci/demokrat cepheyi bölmüş olacaktır. Hâlbuki AK Parti, bölmek yerine bugün kendisine biraz mesafeli duran büyük burjuvaziye yanına çekerek, Türkiye'nin yüzelli yıldır devam eden parçalı burjuvazinin kavgasına son verecek tarihi bir misyonu yerine getirebilir.

AK PARTİNİN MİSYONU: BURJUVAZİNİN BÜTÜNLEŞTİRİLMESİ VE DEMOKRATİKLEŞMESİ

Bu bahsi biraz daha açalım: Osmanlı Devletinden bu yana Türkiye'deki burjuvazi, birbiriyle mücadele halindeki gruplara ayrılmıştır. Bu gruplaşmanın asıl sebebi siyasi otoritenin tavrıdır. Önce gayrimüslim kökenli burjuvaziye karşı Müslüman kökenli burjuvaziye destekleyen siyasi otorite, zaman içerisinde gayrimüslim burjuvazinin tehcir, mübadele ve sair yollarla tasfiye edilmesinden sonra da, aynı mantığı Müslüman kökenli burjuvazi üzerinde tatbik etmiştir. İktidardaki partiye yakın olan burjuvazinin desteklenmesi, diğerlerinin icabında rejime tehdit teşkil ettiği iddiasıyla engellenmesi demek olan bu mantık, en son 28 Şubat sürecinde bir çok yolsuzluğa ve haksızlığa yol açmıştır. Merkez sağın 1970'lerden sonra çöküşünün ardında da bu meseleyi halledemeyişi vardır. 3 Kasım 2002 öncesinde siyasi ve iktisadi sistemin çöküşünü hazırlayan faktörler de, bu meseleden neşet etmektedir. AK Partinin 3 Kasımdaki seçim başarısının ardında, artık burjuvazinin ve orta sınıfların, bu çatışmacı ve kayırmacı sistemden bıkmış olması yatmaktadır. Üstelik gerek AB perspektifi gerek IMF perspektifi, bu eski sistemi sona erdirecek düzenlemeleri icap ettirmektedir. AK Partinin bu dış dinamikleri de arkasına alarak, eski rejimin bu hastalığını tedavi etmesi, burjuvazinin arasındaki farklılıkla-

rı “çatışmacı ve kayırmacı” karakterden kurtarması gerekiyor. AK Partinin bu alanda sağlayacağı başarı veya başarısızlığı, geleceğini yakından etkileyecektir. Başarının ölçüleri ise TÜSİAD ve TOBB ile kuracağı ilişkilerde ortaya çıkacaktır. AK Partinin Odalar Birliği seçimlerinde boy göstermesi ve zaman zaman TÜSİAD ile girdiği polemikler, bu sürecin hiç de kolay yürümeyeceğini ortaya koyuyor. Bu tür tartışma ve gerginlikler kaçınılmaz olsa da, AK Parti, bu tartışmaların kendi misyonunun önüne geçmesine izin vermediği ve kurumların tabanını karşısına almadığı ölçüde uzun vadede başarılı olacaktır.

“LİBERAL DEMOKRATİK” DEVRİMİ TAMAMLAMANIN GÜÇLÜĞÜ

AK Partinin bu misyonu, daha büyük asıl misyonunun bir parçası olarak ortaya çıkıyor. AK Parti, Türkiye’nin 1908’den beri tamamlama çalıştığı burjuva demokratik devrimi veya liberal demokrasiyi inşa etmektedir. Bu vadede AB perspektifinin de yardımıyla ciddi bir şekilde yol alan AK Parti ve onun genel başkanı Tayyip Erdoğan, şimdiye kadar yaptıklarıyla Türk demokrasi tarihindeki saygıdeğer yerlerini almışlardır. Mamafih demokrasi açısından sağlanan her ilerleme, eski rejimden bıkmış olanların her türlü beklentisini arttırmakta ve bunların bir an önce gerçekleşmesini isteyen bir kamuoyu baskısını yaratmaktadır. Atılan her ileri adım, daha fazla bir talep olarak geri gelmektedir. Taleplerin karşılanmasının ve mevzuatın uygulanmasının alacağı zaman dikkate alınmadan yapılan talepler ise, AK Parti hükümetini, Başbakan Erdoğan’ı bunaltmakta ve tepki vermeye sevk etmektedir. Ancak bazen kartın topu kaçmakta ve tepkiler sertleşebilmektedir. Burada Erdoğan’ın tepkisini tamamen kamuoyuna yöneltmek yerine hükümete ve bürokrasiye de yöneltmesi, hem talep ve eleştirileri sakinleştirecek, hem de hükümetin ve bürokrasinin işleyişi daha verimli hale gelecektir. Bu noktada AK Partiye ve hükümete bakmakta fayda var.

SONUÇ

Muhafazakârlık, AK Parti ile yeni bir tecrübe yaşamaktadır. AK Parti liberal demokratik dönüşümü başarması, orta ve üst sınıfların partisi olması halinde muhafazakârlığın taşıyıcı olan sınıfların dönüşümünü ve yenilenmesini de başarmış olacaktır. Bu dönüşüm çerçevesinde muhafazakârlığın ve onun üzerinde yükseldiği aile kurumunun değişimi de dikkate değerdir. Avrupa ve ABD’deki muhafazakârlığın dışlayıcı, ayrımcı ve özgürlükçü olmayan bir bakış açısına savrulması, AK Partiyi de etkilerse, AK Parti daha önce merkez sağ partilerin milliyetçi- muhafazakâr çizgisine savrulur ve demokratlıktan vazgeçerse, merkez sağın kendini yenileme umutları da boşa çıkmış olacaktır. □